

Johanna Tuukkanen

LL, anesthesiologian erikoislääkäri,

hallinnon pätevyys

Ylilääkäri, Keski-Suomen keskussairaala,

päivystys

SELYn valtuuskunnan jäsen

Sairaanhoitopiireissä ja muissa julkisorganisaatioissa valmistellaan parhaillaan kuumeisesti uutta talousarviota. Prosessi muistuttaa vuosittain toistuvaa näytelmää, jonka loppukohtaus on kaikkien tiedossa. Talousvastuullisille asiantuntijajohtajille jää tässä näytelmässä narrin rooli.

Ensin organisaation poliittisten voimasuhteiden perusteella valittu hallitus määrittelee talousarvion raamin. Sitten toimialueet laativat oman arvionsa tuloista ja menoista pitkälti kuluvaan vuoden toteutuman perusteella – ellei palveluiden kysynnässä tai muussa toiminnassa ole odotettavissa muutoksia. Tässä vaiheessa tavoitteena on realistinen talousarvio. Tiedämmehän kokemuksen perusteella, mitä tietoyntasoinen toiminta maksaa.

Näytelmän käsikirjoituksen mukaan ensimmäinen ehdotus talousarvioksi todetaan liian suureksi, jolloin aloitetaan neuvottelut säästömahdollisuuksista. Nyt kaikki tietävät, että mitä kauemmas ajaudumme alkuperäisestä, realistisesta talousarviosta, sitä epätodennäköisempää talousarvion toteutuminen on. Tulosvastuulliset johtajat valmistautuvat selityksiin tulevan vuoden osavuositauksia varten. Virallisesti kaikki kieltävät tietoisesti alibudjetoinnin. Seuraavana

Narrin rooli ei naurata

vuonna päättävissä elimissä ja julkisessa keskustelussa taivastellaan, kuinka terveydenhuollon organisaatiot ylittävät vuodesta toiseen talousarvion.

Palveluiden hinnan määrittäminen on oma lukunsa. Julkisen terveydenhuollon kustannuslaskenta on vaikea laji, jonka harva hallitsee. Yksittäisen palvelun tarkan, kaikki todelliset kulut sisältävän tuotantohinnan määrittäminen on lähes mahdotonta ja perustuu usein olettamuksiin, ei varmennettuun tietoon. Kokonaisuuden hallintaa ei helpota se, että tilaaja ja tuottaja ovat sama taho. Tällöin esimerkiksi toiminnan tehostamisesta ei ole tilaajalle taloudellista hyötyä, koska lisääntyvät suoritteet kasvattavat kuntalaskutusta.

Tähän asti kansantaloutemme on kuin ihmeen kaupalla kestänyt paisuvan julkishallinnon. Talousarvioiden valmistelu on sujunut tutun käsikirjoituksen mukaan, ja menoilytykset on hyväksytty seuraavana vuonna kevein perustein. Kustannusten on annettu nousta vuosikautia ilman aitoa kritiikkiä. Muutaman viime vuoden aikana olemme tulleet uuteen tilanteeseen, kun kuntien tulokertymä on romahtanut ja julkisten organisaatioiden rahoituspohja murentunut. Eikä parempaa ole näkyvissä. Juustohöyläsäästöt eivät enää riitä – tarvitaan kauhakuormaajaa.

Vuotuinen näytelmä ei enää naurata, vaan siitä on tullut narreillekin totisinta totta. On uskallettava sanoa ääneen, että jos rahaa ei ole, emme voi tarjota nykyisen kaltaisia palveluita tai ainakaan nykyisellä tavalla. On itsensä pettämistä vakuuttaa, että voimme jatkaa kuten ennenkin. Olisi reilua, että ne jotka

päättävät raamista, päättävät myös siitä, mitä jätetään tekemättä, kun rahat eivät riitä.

Julkisten organisaatioiden ehdottomasti suurin ongelma on raskas hallinto ja läpi rakenteiden tunkeva jäykkyys. Aikaa ja energiaa tuhhlataan puuhasteluun, jolla ei välttämättä ole mitään tekemistä ydintoiminnan kanssa. Terveydenhuollon toimimattomat tietojärjestelmät ovat tästä malliesimerkki. Jokainen organisaatio on halunnut tehdä omat tietojärjestelmäratkaisunsa, joiden kehittämiseen ja ylläpitämiseen on tuhlatu vuosien varrella suunnattomasti aikaa ja rahaa. Vaihtoehtona olisi ollut hankkia alun perin valtakunnallinen, yhteisesti ylläpidettävä tietojärjestelmä.

Kehittämistyötä ei voida tehdä sujuvasti oman työn ohessa, vaan pienintäkkin muutoshanketta varten tarvitaan projekti tai laaja työryhmä. Sairaanhoitopiiriin nimettiin uuteen tehtävään henkilö, joka oli aiemmin työskennellyt yksityisissä muissa kuin terveydenhuollon organisaatioissa. Hän ei voinut käsitellä työryhmän kokousta, johon osallistui 20 henkilöä, joista ”kolme puhui ja muut selasivat kännykkää”. Harmillisen tuttu tilanne monelle meistä.

Haluammeko todellisia muutoksia vai pidämme kiinni vanhasta kuin saavutetuista eduista? Olen aika epäileväinen uuden sote-ratkaisun suhteen. Päätös viidestä järjestämisvastuullisesta tahosta oli hyvä, mutta nyt olemme rakentamassa sen rinnalle isojen tuotantovastuullisten organisaatioiden verkostoa moninkertaisine hallintohimmeleineen. Ketteryys, joustavuus ja kustannustehokkuus taitavat jäädä haaveeksi.